

szönhető, hogy a résztvevők betartották az időkereteket, így a vitára szánt idő valóban a vitával telhetett el. Ennek legörvendetesebb vonása az volt, hogy egyetlen esettől eltekintve, a jobbitás szándéka vált a tanácskozás meghatározó elemévé.

Valóban jó döntések az oktatásügyben akkor fognak születni, ha állandósulnak az ilyenfajta szakmai tanácskozások, és friss, eleven, közvetlen kapcsolatok hálója szövődik át a szakmai köröket.

HANGAY ZOLTÁN

Hungarodidact '91 - humán szemmel

(Nemzetközi Oktatási, Oktatástechnikai és Képzési Szakkiállítás
1991. október 8-11.)

Ha történetesen nem a történelemtanítás új eszközeit keresni mentem volna a kiállításra, hanem mondjuk a számítástechnika vagy a fizika oktatása iránti érdeklődéstől hajtván, bizonyára nagyobb meglepéssel tértem volna haza, mint így. Elektromechanikus, hidraulikus szerkezetek és számítógépek villogó monitorai adták ugyanis a kiállított anyag legalább 3/4 részét. Mindent előtört a technika, a mechanika és a számítástechnika, a gépek és azok modelljei. A kép, a látvány szinte egyeduralomra jutott a valóság mögött: lehet itt billentyűket nyomogatni végkimerülésig, de a valódi cselekvés és a kézbevehető tárgyak helyett mindenütt csak árnyképek néznek vissza ránk a képernyőkről.

A technikának ez az egyeduralma természetesen a korszellem megnyilvánulása, és célja az új törekvések reprezentálása. akit érint, joggal fogadhatja örömmel. A sajnálatos csak az, hogy a humán témakörök szinte teljesen kiestek a taneszközfejlesztők látóköréből; olyan területek, mint a művészetek, az irodalom és a történelem nemigen voltak itt képviselve. De nem csak a mintegy 200 kiállító feledkezett el ezekről a témakörökről, azok az elhangzott 118 előadásban is alig-alig kerültek említésre. Ez utóbbi tény méginkább az elfeledettség érzetét kelti, hiszen azt jelzi, hogy még az elméleti szakemberek sem igen gondolkodnak a humán szférák tanításának megújításában. A történelemtanítás szempontjából ez annál is érthetlenebb, hiszen éppen most jutottunk el arra a szintre, amelyen több új eszköz és módszer alkalmazásával remény mutatkozik a túlvérbális oktatás túlhaladására az élményszerűség irányában.

A humán szférák háttérbe szorítása veszélyes tendencia, hiszen az egyoldalú műszaki képzés csak féloldalas személyiségű, szűklátókörű technokratákat eredményezhet.

Ez a sok látványosan működő szerkezet és vibráló monitor csak akkor ér valamit, ha odatesszük melléjük a képesség- és személyiségfejlesztés más dimenzióit megcélzó humán tantárgyak módszereit is: a szimulációs játékokat, a manuális-tárgykészítéssel eszközöket, az emberről szóló filmeket, a művészetek kreativitása nevelő, esztétikai érzéket fejlesztő technikáit, a szerepjátékokat és a projekt-módszert, és mindazokat a megoldásokat, amelyek az emberről beszélnek, az embert hozzák közel képletek, robotok és billentyűk helyett.

Természetesen szó sincs arról, hogy a korszerű technikáknak az oktatásban való célszerű felhasználását akarnánk kifogásolni. De az egyoldalúságok, a túlzások ellen

még jókor fel kell emelni szavunkat. Lehetséges ugyanis, hogy ma már szinte mindent lehet számítógéppel szimulálni – de kétséges, hogy érdemes-e. A valóban elvégzett fizikai és kémiai kísérletek jól kiegészíthetők számítógépes magyarázatokkal, a nehezen végrehajthatók videóval akár helyettesíthetők is, de azért változatlanul törekedni kellene a valóságos, közvetlen élményszerűsége, a természet "működésben" való megfigyelésére is. Nem biztos tehát, hogy mindazt érdemes is megvalósítani, amire az új technikák alkalmasnak tűnnek. Figyelmeztető kell legyen az is, hogy a túltechnicizált oktatási formák diákjaink többsége, a lányok nagy része számára egyáltalán nem vonzó és nem motiváló, sőt sok esetben egyenesen idegenszerű. A technikacentrikus oktatás egyben fiúcentrikus oktatás is!

Természetesen a csúcstechnikára építő eszközökkel elsősorban a külföldi kiállítók kápráztatták el a látogatókat. Nehéznek tűnik jó másfél évtizedes hátrányunkat behozva versenyeznünk velük ezeken a területeken. Ahol a hazai taneszközfejlesztők labdába rúghatnak az elsősorban – s ez mindig is így volt – az eredeti, frappáns ötletek birodalma. Mert ezekből mindig nagy a hiány. Olyasmire gondolunk, mint a Falkaland nevű térbeli építőjáték óvudások számára, amely olcsó anyagból (nemez), sokoldalúan felhasználható, kreativitást és fantáziát fejlesztő játék. Hazai találmány a villogó monitorok tengerében, bizonyítva, hogy egyszerű eszközökkel is lehet jót alkotni – csak ötlet kell hozzá.

Történelemtanítás és taneszközfejlesztés

Hagyományos taneszközök

A történelemtanításnak minden olyan eszközre szüksége van, amellyel tárgyát a gyermekek számára szemléletesebbé, élményszerűbbé képes varázsolni. Sok a kiaknázatlan lehetőség még a hagyományos oktatóeszközök – fólia, dia, makett, modell – terén is, amelyeknek több előnyös tulajdonságát kár lenne elfelejteni. Készítésük és használatuk több évtizedes tapasztalatokra támaszkodik, a pedagógusok többsége napi gyakorlatának részei, tehát nem igényelnek külön felkészítést, mint az új technikák (pl. a számítógép). A megfelelő eszközökkel rendelkező, vállalkozókedvű iskoláknak egyenesen figyelmébe ajánljuk a taneszközök készítésének lehetőségét. A nyomdaipari iskolák készíthetnének pl. makett papírkivágókat, az építőipari és faipari középiskolák épületek makettjeit, a technikai orientációjúak pedig működő modelleket gyárthatnának. Öt ezer hazai iskolával számolva ez nem kis feladat, és a tanszerpiac keretei között talán tisztes hasznot hozó tevékenység lehetne.

Számítógép

A számítógép oktatási lehetőségei a történelem számára jóval korlátozottabbak, mint a természettudományok terén. A történelem ugyanis sokkalta bonyolultabb annál, sem hogy olyan egyszerű algoritmusokba lenne szorítható, mint a matematika alapozású "képlettárgyak". A tantárgy lényegétől való idegensége mellett elterjedése ellen ható tényezők még hallatlan drágasága, a számítógépes órák szervezésének nehézsége és a pedagógusok idegenkedése, felkészületlensége is. Mindezek a tényezők együttesen azt jelzik, hogy a számítógéppel a történelemtanításban középtávon nem kell (nem lehet)

számolnunk. A ma elterjedt iskolai számítógépek nem is alkalmasak a történelem magas szintű követelményeinek kielégítésére: alacsony kapacitásuk miatt csak a programozott oktatás legrosszabb hagyományainak felélesztését, a kérdésekre-feleletválasztásokra épülő módszereket hozhatnák elő, amelyeket a tantárgy eddig szerencsésen elhárított magától.

Mindezekkel együtt is nagy szükség lenne néhány jól sikerült számítógépes szimulációs játékra, amelyek felhasználására véleményünk szerint nem annyira a tanítási óra, mint inkább a szakkörök, fakultációk adnának teret. Ezeket az iskolai könyvtárban is elérhetnék a tanulók, s akár kikölcsonözve haza is vihetnék a programokat. A tanórai számítógéphasználatnak sem ma, sem a közeljövőben nem látjuk sok esélyét a történelemtanításban.

Video

Az új technikák közül a történelemtanítás számára kétségkívül a video az egyik legfontosabb eszköz. Ezzel teremtődik ugyanis meg első ízben annak lehetősége, hogy a filmet, ezt az olyan dinamikus, életszerű, a múltat megeleveníteni képes formát a tanítási órába szervesen, kedvünk szerint beépíthessük.

Éppen a filmmellátottság – videokazettákon – az a terület, ahol a történelemtanítás az első helyen áll, minden más tantárgyat messze megelőzve. Nem a filmfelhasználásról, hanem a filmek számáról beszélünk. Mindent összevetve ugyanis a Televideo, a Mokép, az OOK és egyéb szervezetek már ma is több száz videoprogramot kínálnak tantárgyunk számára! Ezt még akkor is fontos és figyelemfelkeltő tényként kell értékelnünk, ha tudjuk, hogy a kínált filmeknek csak kis hányada készült eredetileg is iskolai célokra, s a nagyobbik részét a történelmi témát tárgyaló televíziós ismeretterjesztő műsorok és dokumentumfelvételek teszik ki. A video itt is segítségünkre siet: ami eredeti formájában nem felel meg céljainknak, azt szerkesszük át, rövidítsük le; szabjunk játékfilmekből igényeink szerinti oktatóprogramokat!

A videoprogramok a történelemtanítást szemléletesebbé, élményszerűvé, érdekessé tehetik az iskolai oktatásban, ezért a jövő egyik fontos oktatóeszközét látjuk bennük.

A HUNGARODIDACT '91 bizonyította, hogy az új technikák sokféle célra használhatók fel az iskolai oktatásban. De azt is elénk állította, hogy a lehetőségek kidolgozásának, gyakorlati megvalósításának még nagyon a kezdetén állunk. Ez a helyzet lehet az egyik fő oka a tapasztalt egyoldalúságoknak. Ma még elsősorban magának a technikának – főként a számítástechnikának – az oktatását, valamint az új eszközök műszaki-tervezettudományos alkalmazását helyezik előtérbe a gyártók.

Ezúton is felhívjuk a figyelmét mindazoknak, akiket illet, hogy a humán területek is igénylik az új módszereket, a korszerű eszközöket, az iskolai oktatás lehetőségeit kibővítő programokat, s a tantárgyak megújítási törekvéseiben a már bevált eszközök továbbfejlesztése ugyanolyan fontos feladat, mint az újak megfelelő beépítése. Kár lenne erről továbbra is megfedkezni a taneszközfejlesztők új generációinak.

MILTÉNYI MIKLÓS